

And Masera

CONTES FATÍDICS

Alfons Maseres

Edició a cura de Martí Duran

TRÍPODE
Editorial Trípole

BIBLIOTECA DEL MODERNISME. 7

LOGOS

ÍNDEX GENERAL

Estudi introductori	9
Bibliografia	71
FRA PEROT	75
METOPOSCÒPIA	81
LA PARÀBOLA DEL REIAL FESTÍ	89
A L'HORA BAIXA	93
OBDÚLIA L'ESCLAVA	103
EL PARALÍTIC	109
AN TE HAI	121
LA VÍCTIMA	127
BIELÓ	135
EL POETA EN EL DESTERRO	143
EL TESTAMENT D'AMÈLIA	155
HIPÀCIA	163
BENJAMÍ	177

ESTUDI INTRODUCTORI

1. ALFONS MASERES, UNA VIDA ENTRE BARCELONA I PARÍS

Alfons Maseres¹ i Galtés va néixer el 23 de febrer de 1884 a Sant Jaume dels Domenys, al Baix Penedès, fill de Miquel Maseres i de Carme Galtés.² El pare (amb arrels al Baix Camp) s'havia establert al poble un any abans, per dedicar-se a la medicina general, després d'una primera ocupació com a metge militar a Barcelona. L'estada del doctor Maseres a Sant Jaume fou, tanmateix, força breu, ja que pels volts de 1887 es traslladà novament a Barcelona, on obrí consulta en un pis de la plaça Universitat.³

¹ Escrivim «Maseres» i no «Maseras», com és habitual de llegir el cognom de l'autor, per adaptació a la normativa catalana. D'altra banda, es pot observar que en moltes de les obres postfabrianes Maseres escriu el seu nom amb *e*, per la qual cosa aquesta sembla ser la voluntat definitiva de l'autor. Pel que fa a «Galtés», mantenim aquesta forma, que tal vegada caldria canviar a «Galters», per no deformar massa el cognom i perquè la forma «Galtés» està recollida al DCVB.

² L'obra d'Alfons Maseres ha tingut una pervivència curiosa. Montserrat Corretger li ha dedicat un estudi exhaustiu (CORRETGER, 1995 i 1996), però ni les seves novel·les ni els seus contes no han estat reeditats, amb l'excepció d'*Ildaribal* (edició de 1962 a càrrec de Miquel Arimany i edició de Corretger de 1994). Atesa la profunditat de l'estudi de Corretger, en aquest pròleg ens basem sobretot en les seves recerques, consignant en nota aquelles qüestions en què ens n'apartem.

³ Sobre el pare d'Alfons Maseres es pot consultar la fitxa biogràfica de la «Galeria de Metges Catalans» del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona (bit.ly/galmima).

El matrimoni Maseres-Galtés tingué cinc fills⁴ (un dels quals, Josep Maria, morí al cap de pocs mesos). En morir la mare l'any 1895, el pare es tornà a casar, i amb aquestes segones núpcies enverinà la relació amb el seu fill Alfons que, d'altra banda, sempre va ser força conflictiva.

Maseres va fer els primers assajos literaris a dotze anys, escrivint poesia en català i castellà; amb catorze escriví un monòleg dramàtic en vers, *Repatriat!*,⁵ que s'interrogava entorn de la misericòrdia divina i que fou representat a Badalona el 1899. També en aquesta època començà de freqüentar els cercles de la bohèmia barcelonina, especialment la tertúlia dels Quatre Gats. Un testimoni d'aquestes tertúlies (que es prorrogaren fins al 1903, quan el local tancà les portes) és el retrat que li feu Picasso.⁶

L'any 1900 inicià la col·laboració amb les revistes *Catalunya Artística* (on publicà poemes en prosa, composicions líriques i traduccions) i *Juventut*, sovint amb el pseudònim de «Jaume dels Domenys», que feu servir al llarg de la seva vida (juntament amb molts d'altres de més escadussers). El seu primer text publicat a *Juventut* fou el poema amorós «Íntima»;⁷ el contacte amb aquesta revista fou interessant perquè li permeté de conèixer els corrents literaris més moderns, essencialment la figura de D'Annunzio i el decadentisme (que també es manifestà en els contes «lletgistes» i cruels que hi publicà el 1906).⁸ El 1901 també col·laborà a la revista *Pandemòniun* de Reus, segurament introduït per Josep Aladern.

Contràriament al seu germà, que seguí una via més convencional i estudià amb èxit la carrera de Medicina, Alfons Maseres no se sotmeté als

⁴ Alfons, Caritat, Josep Maria, Teresa i Miquel.

⁵ Ms. 6618 del fons Maseres.

⁶ Aquest retrat es conserva al Museu Picasso de París.

⁷ *Juventut*, 28, 23-8-1900, p. 446-447.

⁸ CORRETGER, 1995: 37.

designis del pare i no anà a la universitat. Es limità a cursar estudis de perit mercantil a l'Escuela Especial de Intendentes Mercantiles, on es titulà l'agost de 1901. En aquesta escola feu amistat amb Pere Prat i Gaballí, que també fou poeta però després s'encaminà cap al comerç i el món de la publicitat.

El mateix any 1901 el trobem a la revista literària *Auba*, que codirigí amb Emmanuel Alfonso i que publicà composicions del grup dels Quatre Gats (Joaquim Biosca, Joan Oller, Pere Prat i Gaballí, etc.) a més de textos d'autors que esdevindrien importants, com Carner o Maragall. En sortiren cinc números; a partir del segon hi ha poemes i traduccions pròpies.⁹

El 1902, començà a col·laborar a *Lo Somatent*, un diari catalanista editat a Reus, i al setmanari satíric barceloní *El rector de Vallfogona*, que dirigien Josep Aladern, Plàcid Vidal i Salvador Bonavia. També el 1902 compongué un llarg poema èpic en què narrava l'atemptat del carrer dels Canvis Nous i les tortures als presoners de Montjuïc.¹⁰ L'any 1903 publicà el seu primer llibre, *Tres balades*, que contenia tres poemes llargs amb to èpic i medievalitzant, no exempts de ressons modernistes, especialment el poema «L'ombra del comte Arnau».¹¹

⁹ Plàcid Vidal («Els singulars anecdòtics I: Alfons Maseres, per Plàcid Vidal», *Panteisme. Literatura i art*, 1, 15-10-1911, p. 1-4) recordava aquestes experiències literàries primerenques de Maseres.

¹⁰ Segons referència de CORRETGER, 1995: 25. El poema no es troba al fons Maseres, tancades les consultes a desembre de 2021. Tanmateix, ens asseguren des de la Biblioteca de Catalunya que s'estan inventariant més peces d'aquest fons, de manera que és probable que aquestes referències que dona Corretger i que ara mateix no són al fons Maseres hi acabin anant a raure.

¹¹ Vegeu el manuscrit 6633/2 del fons Maseres.

1.1. PRIMERA ESTADA A PARÍS (1903-1904)

L'any 1903, per desavinences amb el seu pare, fugí de casa. El pare de Maseres era monàrquic, catòlic i conservador i s'havia casat en segones núpcies amb Emma Chacón, una dona murciana de caràcter autoritari, amb qui Maseres tenia molt poques coincidències. Després d'una breu estada a Valls, on treballà a la Casa de la Vila, es traslladà a París, on romangué fins al 1904. En aquesta fugida, segurament influïren els precedents de Joan Pérez-Jorba (que s'hi havia establert per evitar represàlies pel seu anarquisme), Joan Puig i Ferrer o Xavier de Zengotita, tots ells amics. El retorn comportà la reconciliació familiar, com va reconèixer ell mateix a la dedicatòria de *Sota el cel de París*:

A la indulgent i paternal bondat d'aquell qui un dia va obrir-me els braços i va besar-me en el front, els ulls plorosos i alegre el pit pel retorn inesperat del seu fill pròdig.

1.2. SEGONA RESIDÈNCIA A BARCELONA (1904-1910)

L'any 1904, Maseres s'instal·là novament a Barcelona. Hi inicià les col·laboracions al diari *La Renaixença*, on segurament fou introduït per Josep Aladern, que n'era redactor.

El 1905 publicà, a la «Biblioteca Foc Nou» de Reus, *Escull*, un recull de contes decadentistes en les quals «el suggeriment i la fantasia desborden la raó i la lògica».¹² També aquest any, en no presentar-se a estudiar a l'Institut de Lleida, com li havia manat el seu pare, s'escapà a Madrid, des

¹² CORRETGER, 1995: 33.

d'on continuà escrivint articles, poemes i traduccions. Col·laborà a *Pàtria Nova* de Reus (on publicà, entre altres poemes d'arrel maragalliana), a la revista madrilenya *Nuestro Tiempo*, que li serví de plataforma per presentar autors catalans, i al setmanari *El Poble Català*, del qual fou redactor entre el 1906 i 1909.

La publicació d'una prosa decadentista a la secció «Del meu carnet»¹³ d'aquest setmanari, en què es contraposava la lluminositat grega amb la foscor cristiana, provocà l'excomunió dels redactors de la publicació, decretada pel bisbe de Barcelona.¹⁴

El 1909 publicà *L'adolescent*, una novel·la que li donà molta popularitat però que alhora estigué envoltada de polèmica, ja que narrava una relació incestuosa i necrofílica en un ambient historicitzant i decadentista.

1.3. SEGONA RESIDÈNCIA A PARÍS (1910-1916)

L'any 1910, Maseres anà novament a París, aquest cop per fer l'estada a França més llarga de la seva vida (sis anys). Maseres se sentia incomprès i, segons Corretger,¹⁵ aquest fet —habitual entre els modernistes—¹⁶ influí poderosament en la seva decisió d'establir-se a la capital

¹³ *El Poble Català*, 86, 10-5-1906.

¹⁴ Hi podem llegir, per exemple: «Saludem-lo i consagrem-lo, aquest retorn [= de l'esperit clàssic]. I al enderrocar totes les efigies doloroses d'Edat Mitja que encara s'inclinen sobre els nostres rostres paorosos fent-nos gestos d'amenaça, al destruir els cilicis i trencar el silenci dels claustres conventuals amb càntiques a tots els déus ressuscitats, fem vot de defensar Pan sobre tots els mites que se'ns imposin, fent amb el nostre déu tutelar una ganyota perdurable a totes les al·lucinacions dels qui duen encara en els ulls l'apagada aurèola de les resignacions apostòliques... Fem davallar altra volta sobre la terra la fúria de Júpiter i la lascívia de Venus, que sols amb els seus ímpetus de ràbia i de vici podrem acabar de fondre la ràbia del Satan evangèlic i el cast safisme de les verges histèriques».

¹⁵ CORRETGER, 1995: 54.

¹⁶ Pensem, per exemple, en Zanné, exiliat a l'Argentina.

FRA PEROT

I

Havia passat llargues anyades entre els homes, plenes d'aventures de tota mena: amors, viatges, jocs i combats. Havia tingut una joventut turbulenta, repartida entre banquets i disbauxes, entre idil·lis i batalles. Fou estimat per les més belles dones que trobà, i la gent entre la qual va viure li feren do de llur estima i de llur simpatia. Mes, si havia provat tots els plaers, havia sofert, també, totes les angoixes. Sabia que els plaers són efímers, i que sols el dolor és durable. Sos cabells blanquejaven, ses galtes havien perdut per complet el color rosat d'altre temps, la fulguració dels seus ulls ja no atreia les dones que passaven pel seu costat; i com que ja no vestia ropatges rics, ni duia joies sonores i brillants, la gent no el saludava ni desitjava. Així és que, per un bell matí de primavera, se n'anà a la muntanya. Feia més de trenta anys que vivia tot sol, a tall d'anacoreta. Havia abandonat els homes i llurs passions, però no se sentia feliç. La gent dels vilatges veïns el creien un sant; i, com que cobria sa misèria carnal amb un hàbit de caputxí, el nomenaven Fra Perot.

II

Era la revetlla de Sant Joan. En la cima dels monts, en la fondària de les valls, en la llunyança de les planes, les pires flamejaven. Eren com les guspines d'una estrella que s'hagués fet a trossos al descendir a la terra. Boges, espurnejants, les llengües de foc brillaven i espeternegaven; i era tanta llur claror, que el cel semblava pàl·lid i les estrelles, esmorteïdes. Les cases dels pobles restaren buides, aquella nit. Tothom se n'anà a la muntanya, a la plana, a les valls fondes, sota els fullatges, dalt dels cimals. I els vells, vinga contar llurs records, i els joves, vinga riure, vinga cantar. En l'aire càlid, un alè d'amor passava. I Fra Perot, en la preemi-nència austera, s'esfereïa de les inconcebibles alegries dels homes.

III

L'endemà, en el vilatge més proper a la mansió de l'anacoreta, se donaren compte que, la nit darrera, una noia nomenada Nuri havia desaparegut. Hi hagué consternació. Se cregué, primerament, en una desgràcia; després, en una fugida; més tard, en un rapte. La cercaren per tot arreu: al fons de les cavernes, a lo llarg dels camins, en els racons de les ruïnes. S'enviaren missatgers als altres pobles: ningú en sabia res. Se feren pre-gàries i promences. Els pares de Nuri ploraven nit i dia, i feien llargues hores de penitència. A la fi es prometeren interrogar a Fra Perot, i pujar, peus nusos, a dalt de la muntanya on el bon vell vivia. Aquest vot fou complert enmig de l'admiració popular. Els peus llagats, els pares de Nuri desaparegueren per un viarany estret. I la multitud esperà llur retorn amb

un astorament tumultuós, àvida de contemplar un miracle. Però els dos romeus descendiren capcots, l'actitud misteriosa, l'esperança fallida. Fra Perot no hi era. Havien fet el viatge inútilment: no havien vist enlloc el solitari. Tots se resignaven a la fatalitat, fent-se forts al dolor. Ningú s'atrevia a increpar els cels, els designis dels quals són desconeguts. Mes, de sobte, una veu s'oi i dos punys amenaçadors s'elevaren entre la multitud:

— Fra Perot és el raptor!

I tot el vilatge assentà aquesta acusació. Els vells, les comares, els joves, tota la gent de bé, assenyala, llavors, a Fra Perot com a culpable.

IV

Fra Perot ignorava l'esdeveniment que commovia el poble i l'acusació que li feien. Malgrat aquesta ignorància, no vivia pas tranquil. Durant el dia tenia cura de son cos, feble i malalt. Durant la nit sofria somnis turbulents, o veia fantasmes amb els seus ulls mortals. S'acusava de no haver sigut bo per als homes i de no servir de res. Sabia que, si tornés entre ells, seria encara més dolent de lo que havia sigut, i que, en lloc de donar l'exemple d'una vida sens màcula, augmentaria encara llurs pecats i els seus. Era, doncs, malaurat.

Per guarir les llagues dels seus peus, el vell anacoreta sabia una deua mansa i cristal·lina que brollava en el flanc de la muntanya.

Fra Perot hi anava cada jorn, planyent-se de la feblesa del seu cos i de la fragilitat de les coses humanes. I, com que es despullava del seu hàbit de caputxí, s'amagava entre el fullatge per no ésser vist.

Quan els pares de Nuri arribaren al refugi del penitent, aquest se

n'havia anat cap a la seva font misteriosa. Amb ulls ansiosos, els dos desvalguts cercaren el solitari per tot arreu. Esperaren llarg temps, creient que potser davallaria del cel, cavaller sobre un núvol. En va esperar, també, que un aucell estrany, un pa daurat en el bec i les ales plenes d'estrelles, els mostrés un camí desconegut on poguessin trobar l'anacoreta. Però Fra Perot, en aquells moments, ablucionava les llagues de les seves cames amb l'aigua fresca de la font, i lloava el Senyor d'haver fet brollar en aquella trista solitud aital deu meravellosa.

V

Fra Perot meditava al peu de sa cabana, estranger als sons i als moviments de la natura, insensible a la llum dels cels. Mig sord, mig cec, no oïa quasi res, no veia quasi res. La soledat, per a ell, era encara més solitària que la veritable soledat. I fou per això que no oí els crits de les turbes fins que la multitud embolcallava ja la seva mísera cabana. I fou per això que no la veié de sos ulls fins que la sentí agombolar-se sobre son cos malalt. Fra Perot tingué un sobresalt que el feu tremolar com un vímet. Un llarg sanglot d'agonia mostrà son esfereïment sobtat. I no comprengué res de lo que d'ell volien, de lo que cercaven, de lo que udolaven els seus acusadors. Els crits de la multitud eren un sol crit, els braços elevats no eren sinó un sol braç, enorme, que no feria sinó una sola volta. Fra Perot caigué sense sentit, car se veié perdut, vençut, al primer moment. L'anacoreta estava immòbil, als peus de tota aquella gent furiosa, quan una pedra enorme, llançada no se sap d'on per una multitud de mans anònimes, li esclafà la testa. Amb fustes, amb ferros,

amb pedres, amb les mans, amb els peus, amb els genolls, homes i dones, joves i vells, tots feriren el cos jaient del solitari. Tots se sentiren contents d'haver-lo escarnit i maltractat creient que era llur deure la satisfacció de llur ràbia i de llurs ànsies sanguinàries. Un bordegàs enfellonit li tallà el cap i el portà, com en trofeu, dalt d'una pica. La multitud el seguí pel pendent de la muntanya, cridant, cantant, contenta de la justícia que acabava d'acomplir. Amb tot, ningú es preguntà on era la tendra Nuri. Ningú la cercà, ni en la cabana de Fra Perot ni en cap altra banda. Però tots, a l'arribar al vilatge, se dirigiren a casa dels pares de la desapareguda, que ans havien deixat desolats, i el dolor dels quals tothom planyia.

VI

Però la Nuri ja havia tornat a casa seva i ja havia confessat la seva falta. Havia sigut un mosso valerós i bell, de braços forts i espatlles amples, qui se l'havia emportada. Ella jurava que, aquella nit, verament, estava un xic èbria d'alegria; que el va trobar per un camí perdut, i que ambdós se n'anaren lluny, ja no sabia on. Contant la seva dissort, Nuri tenia els ulls plens de llàgrimes, mes son rostre estava il·luminat com per un dolç record. Quan la multitud la veié als peus dels seus pares, cregué en el miracle. Era ella, sens dubte.

Era Fra Perot qui l'havia amagada, qui l'havia retinguda entre ses grapes infernals. La Nuri no sabia lo que li contaven: certament que no era un monstre, aquell que se l'havia emportada; certament que no era un vell dimoni, com pretenien. No sabia què dir a tota aquella gent que la contemplava astorta, que cridava, que l'atordia. Quan els pares de

Nuri hagueren recontat lo que la filla pròdiga acabava de confessar-los, el més recte, el més savi de tots els homes del poble, va parlar així:

—Ja haveu vist, cars conveïns, com el dimoni, que habitava tan prop de nosaltres des de feia tant temps, està vençut per sempre. Era lleig, repugnant, dolent i temible. Se vestia el ropatge dels sants per amagar millor ses monstruositats, i sabia també transformar-se sota aparences magnífiques per atraure millor les ànimes cànides. Veus aquí que es disfressà de jove i trobà encisos a propòsit per seduir la fràgil Nuri. Sa veu cavernosa i tremolosa fou canviada en una veu dolça, plena d'harmonies. Així, doncs, foren sols les paraules i els encisos de l'infern els qui raptaren la Nuri. Aquí la teniu, al davant vostre, novament: l'heu arrencada de les urpes de Satan: miracle!

VII

Tots els habitants de l'encontrada, des de llavors, anaren en romiatge a veure la Nuri per meravellar-se en la contemplació de la raptada de Satan. Els pares de la noia explotaren promptament aquesta miraculosa condició, la qual fou obstacle al casament de la Nuri, quan ella no desitjava per a sa felicitat altra cosa. La pobre morí de pena recordant els dies venturosos del seu rapte. Quan la veieren morta, la gent va creure en una crida del Senyor. I durant llarg temps la memòria de Nuri fou venerada. Encara se'n parla, avui, com d'una veritable santa. En quant a Fra Perot, fou maleït per sempre, i son record, per llunyà que sia, és odiat encara. La cabana que habità fou anomenada, per sempre més, «la Cabana del Diable».